

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.03.2009, sp. zn. 4 Tz 6/2009, ECLI:CZ:NS:2009:4.TZ.6.2009.1

Číslo: 8/2010

Právní věta: Skutečnost, že podmíněně odsouzený nesplnil uloženou povinnost podle § 59 odst. 2 část věty za středníkem tr. zák. spočívající v tom, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou způsobil trestným činem, zpravidla odůvodňuje rozhodnutí soudu o tom, že se vykoná podmíněně odložený trest odnětí svobody (§ 60 odst. 1 tr. zák.), ale jen v případě, když podmíněně odsouzený zavinil nesplnění uvedené povinnosti. Povinnost nahradit škodu způsobenou trestným činem „podle svých sil“ totiž znamená, že podmíněně odsouzený je povinen nahradit škodu v době a ve výši, v jaké to dovolí jeho osobní, majetkové a výtěžkové poměry. Soud rozhodující o osvědčení podmíněně odsouzeného je proto povinen zjišťovat, jaké byly poměry odsouzeného z hlediska jeho možnosti nahradit způsobenou škodu (zejména zda byl zaměstnán, a pokud nikoli, proč tomu tak bylo, zda se zajímal o zaměstnání, zda pobíral sociální dávky a v jaké výši, zda měl k někomu vyživovací povinnost, zda na jeho příjmy či majetek byl veden výkon rozhodnutí k uspokojení jiných pohledávek apod.).*) *) Poznámka redakce: Nyní jde o ustanovení § 82 odst. 2 tr. zák.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.03.2009

Spisová značka: 4 Tz 6/2009

Číslo rozhodnutí: 8

Číslo sešitu: 1-2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Osvědčení podmíněně odsouzeného, Podmíněné odsouzení

Předpisy: § 59 odst. 2 tr. zák.
§ 60 odst. 1 tr. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud ke stížnosti pro porušení zákona zrušil usnesení Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 5. 8. 2008, sp. zn. 8 T 165/2005, a Okresnímu soudu v Karlových Varech přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Okresní soud v Karlových Varech rozhodl dne 5. 8. 2008 usnesením sp. zn. 8 T 165/2005, že podle § 60 odst. 1 tr. zák. a § 330 odst. 1 tr. ř. obviněný M. Š. vykoná trest odnětí svobody v trvání jednoho roku, pro jehož výkon zařadil obviněného podle § 39a odst. 2 písm. c) tr. zák. do věznice s ostrahou.

Usnesení nabylo právní moci dne 22. 8. 2008.

Proti tomuto pravomocnému rozhodnutí podal ministr spravedlnosti podle § 266 odst. 1, 2 tr. ř. stížnost pro porušení zákona ve prospěch obviněného M. Š. Podle názoru stěžovatele byl zákon napadeným rozhodnutím a řízením jemu předcházejícím porušen v neprospěch obviněného v ustanoveních § 60 odst. 1 tr. zák., § 233 odst. 2, § 202 odst. 2 a § 2 odst. 5, 6 tr. ř.

Napadeným usnesením Okresní soud v Karlových Varech po uplynutí zkušební doby v trvání dvou a půl roku, jež byla stanovena trestním příkazem tohoto soudu ze dne 14. 10. 2005, sp. zn. 8 T 165/2005, rozhodl, že obviněný původně podmíněně odložený trest odnětí svobody v trvání jednoho roku vykoná. Důvodem bylo zjištění, že obviněný ve zkušební době nevyhověl stanovené podmínce, pokud neuhradil způsobenou škodu, a tudíž se ve zkušební době neosvědčil.

Veřejné zasedání bylo konáno v nepřítomnosti obviněného, který byl o datu jednání vyrozuměn dne 31. 7. 2008, a když se dne 5. 8. 2008 k veřejnému zasedání nedostavil, jednal okresní soud v jeho nepřítomnosti, ač pro tento způsob projednání věci neměl dány zákonné předpoklady.

Ministr spravedlnosti napadenému rozhodnutí vytýká, že byť obviněný ve zkušební době řádně žil, nespáchal žádný jiný trestný čin, za nějž by byl odsouzen, přesto okresní soud konstatoval, že obviněný se neosvědčil a přeměnil trest. Důvodem pro tento postup bylo konstatování soudu, že obviněný neuhradil způsobenou škodu, avšak sám neprovedl žádný důkaz vedoucí ke zjištění, jaké byly osobní a majetkové poměry obviněného, zda objektivně mohl škodu uhradit, byť v tomto směru navrhoval osobní výslech obviněného i intervenující státní zástupce.

Ministr spravedlnosti navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že napadeným usnesením Okresního soudu v Karlových Varech byl zákon porušen v neprospěch obviněného v namítaném rozsahu, aby podle § 269 odst. 2 tr. ř. napadené usnesení zrušil včetně všech dalších na něj obsahově navazujících rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a poté aby byla věc podle § 270 odst. 1 tr. ř. přikázána soudu prvního stupně, který ji v potřebném rozsahu znovu projedná a rozhodne.

Nejvyšší soud přezkoumal podle § 267 odst. 3 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost těch výroků napadeného rozhodnutí, proti nimž byla stížnost pro porušení zákona podána, v rozsahu a z důvodů v ní uvedených, jakož i řízení napadené části rozhodnutí předcházející, a shledal, že zákon byl porušen.

Z obsahu přezkoumávaného spisu Nejvyšší soud zjistil, že Okresní soud v Karlových Varech vydal dne 14. 10. 2005 trestní příkaz sp. zn. 8 T 165/2005, jímž byl obviněný M. Š. uznán vinným trestným činem úvěrového podvodu podle § 250b odst. 1 tr. zák. Podle skutkové věty tohoto rozhodnutí se činu dopustil tím, že dne 7. 3. 2005 na poště v O. při uzavírání úvěrové smlouvy se společností H. C. F., a. s., B., na úvěr ve výši 15 000 Kč uvedl, že je zaměstnán u společnosti T. - CS, spol. s r. o., O., s čistým měsíčním příjmem 9600 Kč, ač věděl, že se jedná o nepravdivé údaje, když v této době byl bez zaměstnání a bez stálého zdroje příjmu, přičemž po poskytnutí úvěru uhradil pouze dvě splátky. Za to mu byl uložen v sazbě § 250b odst. 1 tr. zák. trest odnětí svobody v trvání jednoho roku. Podle § 58 odst. 1 a § 59 odst. 1 tr. zák. byl výkon tohoto trestu podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou a půl roku. Podle § 59 odst. 2 tr. zák. byla obviněnému uložena povinnost uhradit podle svých sil škodu, kterou trestným činem způsobil. Trestní příkaz nabylo právní moci dne 3. 11. 2005, lhůta podmíněného odsouzení končila dne 3. 5. 2008.

Okresní soud ve zkušební době pravidelnými dotazy zjišťoval poznatky o chování obviněného ve zkušební době, vyžadoval opisy rejstříku trestů, jakož i zprávy o pověsti obviněného v místě bydliště, přičemž z takto opatřených důkazů nedovodil, že by se podmíněné odsouzení u obviněného míjelo svým výchovným účinkem.

Ze zprávy H. C., a. s., ze dne 18. 6. 2008 okresní soud zjistil, že obviněný celkově zaplatil čtyři splátky po 1400 Kč, z toho ve zkušební době podmíněného odsouzení jednu splátku dne 25. 1. 2006. Podle poškozeného byly splátky v celkové výši 5600 Kč použity k úhradě úroků, přičemž dlužná částka k datu podání zprávy činí 15 941 Kč. Z písemného vyjádření dále plyne zjištění, že „škoda je uplatňována prostřednictvím Advokátní kanceláře JUDr. V. M., B., prostřednictvím nalézacího řízení“.

Okresní soud si před rozhodnutím o tom, zda se obviněný ve zkušební době osvědčil či nikoli, vyžádal stanovisko státního zástupce Okresního státního zastupitelství v Karlových Varech, který dne 1. 7. 2008 písemně sdělil, že navrhuje ve věci konat veřejné zasedání, předvolat obviněného, který by měl být vyslechnut k důvodům neuhrazení škody.

Okresní soud ve věci stanovil termín veřejného zasedání na den 5. 8. 2008. O jednání vyrozuměl obviněného z adresy trvalého bydliště, které obdržel dne 31. 7. 2008.

Podle ustanovení § 233 odst. 2 tr. ř. stanoví předseda senátu (samosoudce) tak, aby osobě, která svým návrhem k veřejnému zasedání dala podnět, osobě, která může být rozhodnutím přímo dotčena, obhájci, zmocněnci, jakož i státnímu zástupci zbývala od doručení předvolání nebo od vyrozumění o něm alespoň pětidenní lhůta k přípravě. Zkrácení této lhůty je možné jen se souhlasem toho, v jehož zájmu je lhůta dána.

Pokud byl obviněný vyrozuměn o konání veřejného zasedání dne 31. 7. 2008, začala mu lhůta k přípravě na jednání běžet ode dne následujícího po doručení, tj. od 1. 8. 2008, neboť jak vyplývá z ustanovení § 60 odst. 1 tr. ř. o počítání lhůt, „do lhůty určené podle dní se nezapočítává den, kdy se stala událost určující počátek lhůty“. Lhůta pro přípravu na jednání končila dne 5. 8. 2008, a tudíž v den konání veřejného zasedání nebylo možno konstatovat, že „lhůta k přípravě na jednání byla u obviněného zachována“, jak je zaznamenáno v protokolu o veřejném zasedání.

Pro okresní soud v situaci, kdy se obviněný k jednání osobně nedostavil výše uvedené skutečnosti znamenaly zákonnou povinnost odročit jednání, neboť pouze v případě, kdy by se obviněný osobně k jednání dostavil, mohl vyjádřit jednoznačně, zda s případným zkrácením lhůty souhlasí či nikoli. Bez takto jednoznačně formulovaného stanoviska obviněného se nemohlo veřejné zasedání konat.

Zákonu nedopovídá ani další závěr okresního soudu, že byly dány podmínky pro projednání věci v nepřítomnosti obviněného s odkazem na ustanovení § 238 tr. ř. Podle tohoto ustanovení lze na řízení o veřejném zasedání užít přiměřeně ustanovení o hlavním líčení, v daném případě ustanovení § 202 odst. 2 tr. ř. Citované ustanovení umožňuje konat hlavní líčení v nepřítomnosti obviněného, jen když má soud za to, že lze věc spolehlivě rozhodnout a účelu trestního řízení dosáhnout i bez přítomnosti obviněného, a přitom – podle písm. a) tohoto ustanovení – obviněný byl mj. k hlavnímu líčení včas a řádně předvolán. Z toho, co Nejvyšší soud konstatoval výše, vyplývá, že jak okolnosti uvedené v návěti § 202 odst. 2 tr. ř., tak pod písm. a) citovaného ustanovení nebyly splněny a konání veřejného zasedání v nepřítomnosti obviněného bylo i s ohledem na toto ustanovení trestního řádu nezákonné.

Ustanovení § 59 odst. 2 tr. zák. umožňuje soudu, aby podmíněně odsouzenému uložil přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uvedené v § 26 odst. 4 tr. zák., směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu má též uložit, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil. Uložením povinnosti podle § 59 odst. 2, věta za středníkem tr. zák. je zesilován výchovný účinek podmíněného odsouzení tím, že pod pohružkou výkonu trestu odnětí svobody podněcuje obviněného k dobrovolné úhradě škody, kterou trestným činem způsobil, vyžaduje se od něj aktivní úsilí o nápravu nebo odčinění škodlivých následků trestného činu a vede jej k uznání a respektování zájmů trestným činem dotčených. Takto uložená povinnost je tak důležitým prostředkem nápravy a resocializace podmíněně odsouzeného. Povinnost k náhradě škody podle svých sil znamená, že

obviněný je povinen nahradit škodu v době a ve výši, v jaké to jeho osobní, majetkové a výdělkové poměry dovolí.

Ustanovení § 60 odst. 1 tr. zák. upravuje způsob skončení podmíněného odsouzení, při kterém je soud povinen do svých úvah zda se podmíněně odsouzený ve zkušební době osvědčil či nikoli komplexně zahrnout poznatky o chování obviněného ve zkušební době - zda vedl občansky řádný a bezúhonný život, zda se znovu nedopustil trestné činnosti, zda vyhověl uloženým omezením, pokud ne, proč se tak stalo, a jaký podíl na případném nesplnění daného omezení nese svým zaviněným jednáním obviněný, případně zda objektivně existující podmínky mu splnění tohoto omezení neumožnily. Jinak řečeno, soud je povinen vyhodnotit i okolnosti týkající se znaku „podle svých sil“. V této souvislosti je povinen zjišťovat jaké byly finanční poměry obviněného, zda byl či nebyl zaměstnán, v negativním případě proč nepracoval a zda se o zaměstnání zajímal, zda pobíral sociální dávky a v jaké výši, zda měl k někomu vyživovací povinnost, zda v rámci případného výkonu rozhodnutí předcházely jiné pohledávky apod.

Na rozhodování o tom, zda se podmíněně odsouzený ve zkušební době osvědčil, se rovněž vztahuje povinnost soudu zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro takové rozhodnutí (§ 2 odst. 5 tr. ř., srov. ÚS 89/2001). Rozhodnutí o tom, že se podmíněně odložený trest odnětí svobody vykoná, musí předcházet dokazování, v jehož rámci je třeba objasnit všechny výše uvedené okolnosti, jež jsou pro takovýto závěr nezbytné, a teprve komplexním shromážděním všech potřebných důkazů vznikne stav, kdy soud může přistoupit k hodnocení důkazů v intencích ustanovení § 2 odst. 6 tr. ř. Nejvyšší soud konstatuje, že Okresní soud v Karlových Varech se při rozhodování posuzované trestní věci uvedenými základními zásadami trestního řízení důsledně neřídil.

Pro úplnost je třeba konstatovat, že obviněný M. Š. podal proti usnesení ze dne 5. 8. 2008, sp. zn. 8 T 165/2005, stížnost a z podnětu této stížnosti byla věc předložena Krajskému soudu v Plzni. Obviněný podal stížnost ústně do protokolu, který byl sepsán u Okresního soudu v Karlových Varech dne 19. 9. 2008. Krajský soud v Plzni konstatoval, že opis napadeného usnesení byl obviněnému do vlastních rukou doručen náhradním doručením - uložením, protože se nejedná o rozhodnutí, u kterého je náhradní doručení vyloučeno podle § 64 odst. 4 písm. a) tr. ř., a samosoudce si ani nevyhradil vyloučení náhradního doručení postupem podle písm. b) téhož zákonného ustanovení. Vzhledem k fikci oznámení tak obviněný podal řádný opravný prostředek opožděně a Krajský soud v Plzni usnesením ze dne 6. 10. 2005, sp. zn. 8 To 429/2008, zamítl stížnost jako opožděně podanou podle § 148 odst. 1 písm. b) tr. ř.

Vzhledem ke všem výše uvedeným důvodům Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že pravomocným usnesením Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 5. 8. 2008, sp. zn. 8 T 165/2005, a v řízení předcházejícím byl porušen zákon v ustanoveních § 2 odst. 5, 6, § 233 odst. 2, § 238 a § 202 odst. 2 tr. ř. v neprospěch obviněného M. Š. Podle § 269 odst. 2 tr. ř. bylo napadené usnesení zrušeno, stejně jako i všechna další rozhodnutí, která na zrušené usnesení obsahově navazují, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Nejvyšší soud věc podle § 270 odst. 1 tr. ř. přikázal Okresnímu soudu v Karlových Varech, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Okresní soud ve věci nařídí veřejné zasedání, které bude konat v přítomnosti obviněného, jehož vyslechne k důvodům, které mu bránily uhradit během zkušební doby škodu, a s ohledem na jejich obsah případná tvrzení obviněného prověří. Zjistí také dotazem na poškozeného, v jakém stadiu je vymáhání dluhu „v nalézacím řízení“, o němž se opakovaně ve svých přípisech poškozený zmiňuje. Teprve poté, co zjistí osobní, majetkové a výdělkové poměry obviněného, jakož provede i výše uvedené důkazy, může provést hodnocení důkazů tak, aby bylo v souladu se zákonnými požadavky § 2 odst. 6 tr. ř.

Podle § 270 odst. 4 tr. ř. je orgán, jemuž byla věc přikázána Nejvyšším soudem, vázán právním názorem, který ve věci vyslovil Nejvyšší soud, a je povinen provést procesní úkony, jejichž provedení Nejvyšší soud nařídil.